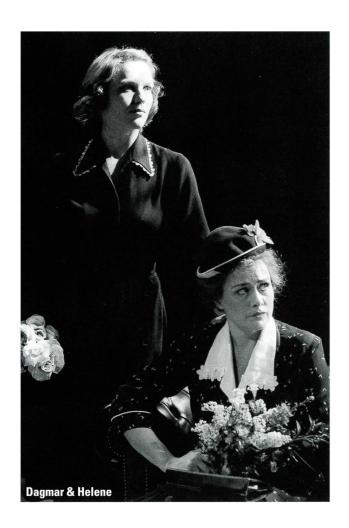
DAVID OG GOLIAT

Danmarkspremiere 21. november 1997

AARHUS TEATER · STUDIO

DAVID OG GOLIAT

Af Georg Kaiser

Iscenesættelse:

Scenografi:

Kostumedesign:

Komponist:

Oversættelse:

Lysdesign:

Lyddesign:

Hans Rosenquist

Claus Rostrup

Gøje Rostrup

Fuzzy

Niels Brunse

Peder Jacobsen

Kim Engelbredt

• Forestillingsleder: Jan Bach

- Suffli: Birgitte Hansen
- Korindstudering: Niels Søren Hansen
- Afvikling lys/lyd: Jens Holm Larsen/Peder Jacobsen
- Teatermaler: Anne-Marie Kjær
- Kostumiere: Hanne Gissel, Mehmet Hilmi
- Kostumeassistent: Gurli Radich Johansen
- Frisør: Britta Høxbro
- Rekvisitører: Viggo Bay, Steen Jonassen
- Urpremiere: 20. november 1915
- Düsseldorff Schauspielhaus
  Treakters version: 19. marts 1922
- Mindenstadt Theater

- · Chef lyd/lys: Jens Ravn
- Cheflysdesigner: Niels Emil Larsen
- Scenemester: Kai Johansen
- Overregissør: Steen Boutrup
- Teknisk chef: Jørn Walsøe
- Dramaturg: Janicke Branth
- Markedsføringschef: Leif Due
- Teaterchef: Palle Jul Jørgensen
- Programredaktion:
  Janicke Branth og Leif Due
- Foto fra afsluttende prøver: Jan Jul
- Plakatlayout: Gøje Rostrup
- Programlayout, plakatog programproduktion: Smidstrup Grafisk Bureau
- Tryk: C.C. Print 92 ApS

MEDVIRKENDE

Sophus Møller,

sparekassefunktionær ...

Asger Bonfils

Helene, hans kone ...

Anne-Vibeke Mogensen

Dagmar, deres datter ... Peter Møller, trykkeriejer ... Mette Kolding Lars Høv

Asmus Exner, købmand ...

Jens Pedersen

Ottilie, hans kone ...

Merete Voldstedlund

Frøken Juel ...

Elsebeth Steentoft

Jochum Magnussen, brygger ... Axel Magnussen, hans søn ...

Klaus Wegener Caspar Phillipson

Lundberg, bogholder ...

Jan Linnebjerg

Brandstrup, husvært ... Fru Mackessprang ... Kim Veisgaard Lone Rode

Tiener ...

Karl Erik Christophersen

Kor ... Jens Jacob Honoré Jørwi, Mathias Grip, Thomas Nørgaard Nielsen,

Henning Westphael

Statister ...

Helle Bramsen Raun, Jan Bach

Forestillingens varighed: ca. 2 timer og 15 minutter inkl. pause.

DRØMMEN OM

Af Ole Lange, Dr. phil.

Den ligger i os alle. Uanset køn, alder og økonomisk status. Drømmen om den store gevinst. Den der i fantasien kan ændre vores liv brat og pludseligt – og til det meget bedre, tror vi. Fuldt og fast uden nagende tvivl. Drømmen om den materielle uafhængighed. Den er lige så gammel som den anden store menneskelige drøm – at kunne forudsige fremtiden.

Hvis vi kan tro psykiatere, psykologer, terapeuter og andre kloge folk – og det kan vi nok i dette tilfælde – så skal vi søge årsagen til drømmen om den store gevinst i vores tilsyneladende umættede og umættelige behov. Lidt vil have lidt mere. Mere vil have meget. Meget vil have endnu mere.

Sådan kører det. På samfundsplanet, hvor vækst – næsten for enhver pris – stadig er den herskende religion, selv om nogle hundrede millioner mennesker i vores rige del af verdens fem milliarder mennesker er ved at kvæles af basal overflod og kedsomhed, mens knap tre milliarder stadig lever under det, vi velbjergede kalder eksistensminimum.

På det individuelle menneskelige niveau har vi svært ved at blive materielt tilfredse. Ikke for ingenting har grådigheden været én af menneskets dyreste laster. Den der bragte flest mest ulykke.

En dødssynd, javel, og dybt foragtelig. Men som nærighed er grådigheden og evnen til at rage til sig med alle midler blandt de laster, som arvinger og efterkommere er parate til at tilgive forfædrene. Selv om den kom andre til skade. Og økonomer er villige til at acceptere grådigheden, såfremt resultatet – gevinsten – investeres og maksimeres, så den giver ny gevinst. Økonomerne

kalder det profit. Det er mere et teknisk udtryk og lyder bedre end grådighed.

Denne drøm om den store gevinst kan drive mennesker til at foretage sig de utroligste ting. Irrationelle og rationelle. Lovlige og ulovlige. Drømme kan friste, bemærkede Henrik Ibsen, mens han iagttog sin samtid og beskrev det norske samfund i slutningen af 1800-tallet i sine såkaldte samfundsdramaer. Allerede vor egen uskyldige Henrik Hertz havde i sin danske guldalderidyl registreret drømmen og dens fristelser i sit let satiriske lystspil *Sparekassen*.

Drømmen om gevinsten kan føre til dyrkelse af overtro og spillelidenskab, til arbejdsnarkomani og kærlighedssvigt, korruption og bedrag, forbrydelser og spekulation. Drømmen kan blive til et mareridt.

Drømme om den store gevinst behøver ikke nødvendigvis at være gjort af banalt, materielt stof. Af penge. De kan som Noras i *Et Dukkehjem* være drømmen om det vidunderlige. Idealet af en ægtemand, for hvem kærligheden er vigtigere end karrieren. En drøm, der næppe er uaktuel for både mænd og kvinder her mere end 115 år senere ved slutningen af et nok så hektisk århundrede. Her er kvindernes stilling ganske vist væsentligt anderledes. De er sluppet ud af køkkenerne Men dilemmaet er næppe mindre med parløb og karriereræs for to, arbejdsløshed og ambitioner om at nå det hele. Og drømmen om prinsen på den hvide hest er vist ikke forsvundet. Næppe heller den om prinsessen og det halve kongerige.

Men disse drømme er svære at realisere ved eget initiativ. Prinsen med hesten, prinsessen med kongeriget kommer bare dumpende – som regel tilfældigt, men til de rigtige på det rigtige tidspunkt, uden at de tilsyneladende selv har gjort noget for det. Som appelsinen i tur-

Sophus Møller & Jochum Magnussen

Var det ikke det hele værd? Drømmen om den store gevinst? Heldet kalder på skjulte evner.

DEN STORE GEVINST

banen. Held hedder det. Og held kan kalde på skjulte evner. Derfor opsøger vi det bevidst.

Vi dyrker og beder til den såkaldte Lykkens gudinde uden at vide, hvor hun bor, eller om hun overhovedet eksisterer. Vi tror, at hun og heldet kan dyrkes i moderne templer som de allestedsnærværende spillebuler med énarmede tyveknægte – eller værre: de hemmelige og forbudte med toarmede og levende. Vi søger heldet i bingohaller, i Det kgl. kjøbenhavnske Klasselotteri fra sidste halvdel af 1700-tallet, hvor det nu klassiske begreb Den store Gevinst i 6. trækning opstod – fra starten udtrukket hvert efterår af drenge fra Det kgl. Opfostringshus indtil automatiseringen også her tog over.

Dyrkelsen af heldet og Lykkens gudinde er blevet en massebevægelse. Hun har aldrig haft flere tilbedere. Den praktiseres endnu mere ivrigt i dag end nogen sinde tidligere i lotto, med skrabelodder og andre tallotterier. Desuden på trav- og galopbaner, i alskens væddemål og i fodboldtipning. Til glæde for de få vindere. Sikker vinder med størst gevinst er den finansminister, der til enhver tid sidder på statskassen. Han scorer uden at gøre en indsats – risikofrit. Lykkens gudinde Fortuna er åbenbart lige så blind som retfærdighedens – Justitia med bindet for øjnene.

Men foruden dyrkelse af overtro og ritualer ved hestevæddeløb og i fodbold indgår der dog her en vis rationalitet og viden i den forhåndsbedømmelse, der kan give gevinst. Paradokset er bare, at jo mindre der satses på rationalitet og sandsynlighed, jo større kan gevinsterne blive. Sypigetips kan give mere end staldtips — som det hed det i tipningens barndom.

Derimod indgår der betydelig mere rationalitet, når vi bevæger os ind i de virkelige templer i den moderne verden. Derind hvor den virkelig store gevinst kan hentes – på fondsbørsen. Det er Casino-samfundets globale tempel. Der er mange af dem rundt om i verden, så alle har teoretisk og teknisk set mulighed for at være med.

Deltagelsen i spillet om de store gevinster er vokset med eksplosiv hast de seneste 15 år. Deltagelsen er – om man vil – blevet demokratiseret og i hvert fald internationaliseret. Indsatserne og omsætningen er vokset, både når det gælder aktier og valuta.

I det største tempel, New Yorks fondsbørs, voksede antallet af aktier fra 5 millarder i 1976 til 27,5 milliarder i 1986. Stigningen er fortsat. På valutamarkedet har den daglige omsætning rundet de 1.000 milliarder dollars. Antallet af nuller gør svimmel. De uregulerede, internationale finansmarkeder har med ankomsten af den moderne informationsteknologi udviklet sig til et globalt kæmpecasino, der reducerer det gamle i Monte Carlo til et børnespil om pebernødder.

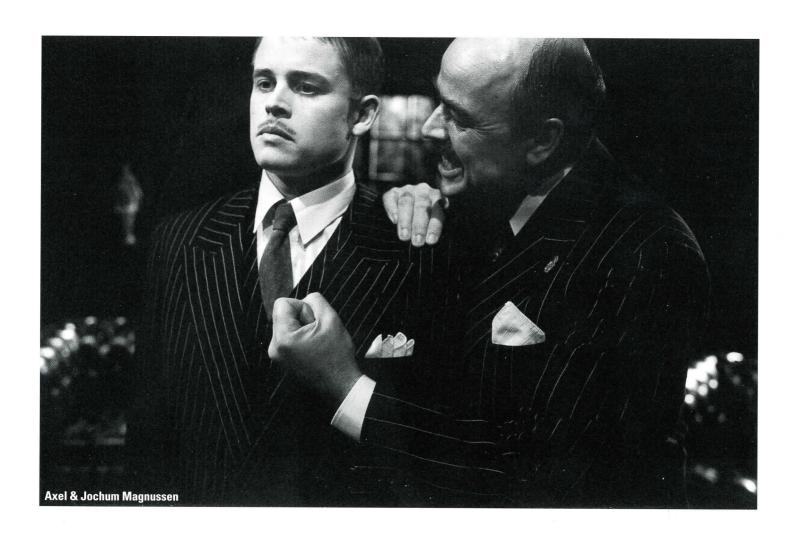
For bag 90 procent af alle transaktioner ligger der ingen fysisk omsætning – hverken af varer eller tjenesteydelser. Kun papirtransaktioner og ureguleret spekulation i maksimering af profitten – drømmen om den helt store gevinst, der betales af andre. Og de andre, taberne, er ikke altid skiderikkerne – typer som hofbrygger Jochum Magnussen i aftenens stykke. Men den store gevinst giver vinderne magt, prestige, frihed, uafhængighed – og den afhængighed som skabes af spillet, spændingen ved at deltage og den konstante frygt for at tabe det én gang vundne.

Måske består den virkelig store gevinst i livet i én ting: Aldrig at få den.

Lykken er altid ramme alvor. Man kan bære sin elskede til graven, det kommer man over. Men en lykke, der glider en af hænde, den river en med sig i graven.

Ottilie & Helen

Lundberg

Helene

Claus og Gøje Rostrup – scenografi og kostumer

Claus og Gøje Rostrup – far og datter – har stået for henholdsvis scenografi og kostumer på *David og Goliat*. Det er ikke første gang, de to arbejder sammen – her på teatret har de tidligere lavet *Gösta Berlings Saga* (1992) og *Vinden i piletræerne* (1993).

Færdiguddannet 1988 tager Gøje til Los Angeles, hvor hun har kostumearbejde på musikvideoer, reklamefilm og filmene *Danser med Ulve, Closetland* og TV-produktionen *El Diablo*. Samtidig følger hun

et semester på Otis Parsons School of Design i "Fashion Drawing".

Hjemme i Danmark igen kommer Gøje til at arbejde som kostumedesigner for forskellige teatre. For Den jyske Opera designer hun kostumerne til *West Side Story* og *De lystige koner i Windsor*, og for Aarhus Teater kostumerne til *Gösta Berlings Saga, Vinden i piletræerne* og *Odysseen*. For Det Kongelige Teater designer hun kostumerne til *Melampe* og *Billimil*.

For Den jyske Opera designer Gøje også plakaterne til *West Side Story, De lystige koner i Windsor* samt *Farinelli,* ligesom hun nu er den aktuelle plakatkunstner med tegningen til *David og Goliat*-plakaten.

CLAUS ROSTRUP – er født 1936 på Frederiksberg. Han er oprindeligt uddannet grafisk formgiver på Den Grafiske Høiskole 1957.

I 1960'erne laver Claus Rostrup sine første scenografier til det daværende musik- og teaterhus Vestergade 58 i Århus og bliver hurtigt en anerkendt og brugt scenograf. Han har lavet store scenografier til Aalborg Teater, Odense Teater, Gladsaxe Teater, Aarhus Teater og til teatrene i Stockholm og Malmø. På Aarhus Teater har han været flittigt brugt, og blandt hans arbejder kan nævnes: *Mutter*

Courage 1983, Inden for murene 1988, Vildanden 1990, Don Juan 1991, Dans under Høstmånen og Gösta Berlings Saga 1992, Vinden i Piletræerne 1993, Stormen 1994, Kærlighed på Krim 1995 og senest Helligtrekongersaften 1996.

Sideløbende med sit arbejde som scenograf har Claus Rostrup vundet voksende ry som billedkunstner. Han har haft seperatudstillinger på Kunstindustrimuseet, Nordjyllands Kunsmuseum og Aarhus Kunstmuseum. Han er endvidere repræsenteret på Musée Cinématheque Francaise i Paris. Hans værker er solgt til museer, fonde og kunstforeninger, og i 1976-78 fik han tildelt arbeidslegat fra Kunstfonden.

GEORG KAISER

Drømmen om den store gevinst er et tema, Georg Kaiser kendte ganske godt fra sit eget liv. Skønt en af Tysklands førende dramatikere i mellemkrigsårene, måtte han livet igennem slås med store økonomiske og politiske problemer.

Han var femte søn af en forholdsvis velhavende middelklassefamilie i Magdeburg, og allerede i skolen viste han den første interesse for opera og teater. Efter et par turbulente år i gymnasiet forlod han skolen og dannede sin egen litterære forening, der blev rammen om hans første skuespil og iscenesættelser. En elevplads i en boghandel blev hurtigt skiftet ud med en lærlingetid i et importog eksportfirma. Og mellem lagerets kaffesække kastede han sig over de første studier af Platon og italiensk, mens fritiden blev brugt på cello og fodbold.

I 1898 tog han tyve år gammel afsted til Sydamerika som kullemper på et fragtskib. På rejsen lærte han sig spansk og besluttede at slå sig ned i Argentina, hvor han fik arbejde på et kontor i det tyske firma AEG i Buenos Aires. Her læste han Dostojevskij, Schopenhauer, Nietzsche og dyrkede Wagner. Det indre af Argentina udforskede han til hest sammen med en argentinsk officer, men på et tidspunkt blev de begge syge af malaria. Officeren døde, og Kaiser måtte opgive sit arbejde og rejse tilbage til Europa. Men han havde meget svært ved at vænne sig til at bo i Tyskland igen.

På skift boede han hos forskellige familiemedlemmer i Magdeburg og led under tilbagevendende anfald af malaria, kunne ikke arbejde, men studerede litteraturvidenskab på egen hånd og rejste så ofte han kunne til Berlin for at se teater. I 1908 giftede han sig med den velhavende købmandsdatter Margarethe Habenicht, og Kaiser kunne i de næste år forholdsvis uforstyrret koncentrere sig om sit forfatterskab. Skuespil som Rektor Kleist (1903), David og Goliat (1906 og senere omarbejdet i 1915 og 1922) Die jüdische Witwe (1911) og Von Morgens bis Mitternachts (1912) gjorde ham kendt blandt en snæver kreds af læsere, men først i 1915 fik han et stykke spillet på scenen. Da havde han skrevet skuespil i mere end 12 år.

Med opførelsen af skuespillet Die Bürger von Calais i 1917 blev han for alvor kendt i og udenfor Tyskland. Skuespillet var skrevet i 1913, men ingen teatre turde spille dette kontroversielle stykke, som næsten profetisk kom til at speile det tyske folks dilemma mod slutningen af Første Verdenskrig: Skulle man kæmpe lige til det sidste og lade sig udslette, eller overgive sig og dermed redde noget af landet, sådan som det tyske socialdemokrati i 1917 erklærede sig parat til. Den tyske overgivelse i 1918 førte som bekendt til den barske Versaillesfred og senere til den af nazisterne opfundne "dolkestødslegende".

Georg Kaiser deltog ikke selv i Første Verdenskrig pga.

sit dårlige helbred, men han arbejdede i perioder for Røde Kors. I 1914 og 1915 fik han sine to første børn. Ved krigens afslutning havde han brugt hele sin kones formue og sat sig så meget i gæld, at det blev nødvendigt at sælge alt, hvad familien ejede, og flytte ind på et mindre pensionat i München. Et halvt år senere lejede de et hus af en amerikansk maler, men økonomiske problemer tvang Kaiser til at pantsætte malerens møbler og kunstværker for at skaffe penge til de daglige fornødenheder. I 1920 lejede familien så en luksusvilla i Tutzig ved Stambergersee for endelig at skaffe Kaiser de rolige omgivelser, han behøvede så stærkt for at kunne skrive. Fra årene mellem 1917 og 1920 stammer nogle af hans mest kendte stykker, bl.a. den socialistisk inspirerede trilogi Die Koralle, Gas I og Gas II.

Selv om Kaiser nu var begyndt at tjene ganske gode penge på sine skuespil, var det ikke nok til at skaffe familien brød på bordet, og derfor begyndte han igen at pantsætte inventaret i den lejede luksusvilla. I længden blev disse særegne transaktioner en risikabel affære.

Da Kaiser i august 1920 reiste til Berlin for at forhandle om en kontrakt til en film, han skulle skrive manuskriptet til, blev han arresteret på sit hotel og anklaget for bedrageri og underslæb. I oktober blev han på en kreaturvogn kørt tilbage til München og sat i fængsel. Hans kone var allerede blevet arresteret, og deres nu tre børn blev

- tysk dramatiker gennem to verdenskrige

anbragt på et asyl for fattige. I februar 1921 blev han idømt et års fængsel, skønt hans forlag havde tilbudt at betale den fulde skadeserstatning til sagsøgeren.

Retssagen vakte stor opmærksomhed og havde klare politiske overtoner. Kaisers venskab med "kommunisten" og dramatikeren Ernst Toller blev ustandseligt fremhævet, og højrepressen i Tyskland var tydeligvis tilfreds med dommen. I april 1921 blev Kaiser løsladt igen.

Kaisers egen reaktion på retssagen og dommen viste, at han betragtede kunstneren som et menneske, der står over samfundet og ikke helt kan være underlagt samfundets regler på samme måde som andre borgere: "Vi har så få selvstændigt producerende hoveder, at ingen burde vove at lægge hindringer i vejen for deres præstationer", udtalte han blandt andet.

Livet igennem var Kaiser ganske splittet mellem ønsket om at deltage i livet her og nu og trangen til at isolere sig bag skrivebordet med sine værker. Fra 1921-1933, hvor han flyttede med familien til Grünheide i nærheden af Berlin, fik han igen en meget produktiv og stabil arbejdsperiode. Og det var i disse år, han blev Tysklands mest spillede og ansete dramatiker.

Fra 1915 til 1933 nåede han at få urpremiere på mere end 40 skuespil, og hans stykker blev – udover i Tyskland – spillet i Østrig, Schweiz, Amsterdam, Budapest, København, London, Madrid, New York, Moskva, Paris, Prag, Rom, Sydney, Tokyo og Warszawa. I 1926 blev han medlem af det preussiske Akademie der Künste. Senere lejede han desuden en lejlighed i Charlottenburg-kvarteret i Berlin og gjorde den til et mødested for byens mest progressive og begavede kunstnere som Bertold Brecht, Kurt Weill (der skrev musik til flere af hans librettoer) og Lotte Lenya. Hans reaktion på den politiske udvikling i Weimarrepublikken var et stærkt antifascistisk og prosocialistisk engagement.

Ved uropførelsen af Kaisers stykke *Der Silbersee* – med musik af Kurt Weill – i 1933 arrangerede SA en demonstration, som blev starten på en hetz mod Kaiser. Han blev kaldt kulturbolsjevik, anklaget for jødiske sympatier, og man forbød snart enhver opførelse af hans skuespil. Hans bøger blev brændt, og man fratog ham medlemsskabet af det preussiske akademi. Da Kaisers jødiske forlægger begik selvmord ved nazisternes magtovertagelse, fik det også konsekvenser for Kaisers økonomiske situation. Han blev boende i Tyskland til 1938, men da han i juni samme år blev advaret om, at nazisterne ville foretage en husundersøgelse i Grüneheide, flygtede han med toget til Amsterdam og derfra videre til Schweiz.

Under de sidste syv års ophold i Schweiz kom han til at flytte fra sted til sted. Efter krigsudbruddet måtte han

regelmæssigt melde sig hos det schweiziske fremmedpoliti og fik kun midlertidige opholdstilladelser i de enkelte kantoner. Forgæves søgte han opholdstilladelse i USA, men selv om bl.a. Thomas Mann prøvede at gøre sin indflydelse gældende, fik han aldrig tilladelse til at komme til USA. I Schweiz skrev han en del antimilitaristiske skuespil, filmmanuskripter, romaner, fortællinger og lyrik, og i 1944 blev han præsident for foreningen af tyske forfattere i udlandet.

I eksil levede han sammen med Maria von Mühlfeld, som han fik et barn med, men familien i Tyskland så han aldrig igen. I juni 1945 døde han alene på et hotelværelse i Ascona af en blodprop, og hans familie i Tyskland modtog meddelelsen om hans død over radioen. Først i 1952 blev hans urne sat ned på kirkegården i Morcote ved Luganosøen.

Gas I er det eneste stykke af Georg Kaiser, der hidtil har været spillet på en dansk scene. Opførelsen fandt sted på Komediehuset i november 1929 i Svend Methlings iscenesættelse. Det Kgl. Teater afslog i 1924 at spille Gas og Von Morgens bis Mitternachts bl.a. med henvisning til stykkernes pessimistiske budskab. Den 24.9. 1937 sendte Radioteatret hans skuespil Oktoberdag.

Janicke Branth

Sponsorer for Aarhus Teater

MORGENAVISEN Jyllands-Posten

Nykredit

Aktuelle premierer på Aarhus Teater

16. januar - 28. februar 1998 – Aarhus Teater · Scala

MADE IN AARHUS

Er I der? Er I der? Er I der? Ka' I høre, at det swinger? – Gnags, RytmeHans

Aarhus fra 1970 til 1990 – en stor æra i musikhistorien! Aarhus Teater borer sig ned i tidens musik – og kommer op med en række teatervideoer om tiden, kærligheden og meget mere – en slags jysk "Twin Peaks"

De bedste af numrene fra TV2, Gnags, Anne Linnet, Lars Muhl, Lars H.U.G., Spillemændene, Bamse, Thomas Helmig og PS12 – alle nyarrangeret, iscenesat, koreograferet, scenograferet og – ikke mindst – fremført i et stort og stolt teatershow.

Iscenesættelse: Anders Baggesen, koreografi: Charlotte Rindom, scenografi: Kristian Vang Rasmussen, musikalsk arr. og instudering: Søren Dahl og Kristian Borregaard, kapelmester: Kristian Borregaard, producer: Søren Dahl, lysdesign: Niels Emil Larsen, lyddesign: Kim Engelbredt.

Skuespillere/sangere: Bue Wandahl, Katja Holm, Kim Leprévost, Martin Preisler, Rikke Mølgaard & Michaela Jønsson.

Musikere: Kristian Borregaard, Allan Gade, Uffe Steen Jensen, Allan Nagel Kejlberg & Lars Daugaard.

30. januar - 21. februar 1998 - Aarhus Teater · Store Scene

Teatermennesker er noget for sig. Særligt Garry Essendine, der er en forgudet og omsværmet skuespiller med en umådelig masse charme. Alle vil gerne være sammen med ham. Kvinder forelsker sig, og mænd kan bruge ham i deres forretninger. Tankeløst og naivt letsindigt roder Garry sig ind i den ene prekære situation efter den anden, ikke mindst i sit forhold til kvinderne. Alt omkring den attraktive skuespiller gøres til drama, og alle spiller med, iscenesætter og intrigerer. Nöel Coward har med denne komedie skabt et charmerende, absurd og satirisk billede af den velkendte teaterverden – raffineret, begavet og meget vittigt!

Iscenesættelse: John Burgess, scenografi: Jackie Brooks, oversættelse: Niels Brunse, lysdesign: Peder Jacobsen, lyddesign: Andreas A. Carlsen.

Medvirkende: Morten Hauch-Fausbøll, Dorthe Hansen Carlsen, Hother Bøndorff, Jens Zacho Böye, Christiane Bjørg Nielsen, Anne-Vibeke Mogensen, Niels Ellegaard, Merete Voldstedlund, Lotte Munk, Karen-Lis Ahrenkiel & Martin Ringsmose.

